Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-06-5G,23D
Rīgā

07.09.2026 Nr. 6-6/50

Par saskarsmes tiesību ierobežošanu valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojumā bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām

Tiesībsarga birojs saņēma iesniegumu no bērnu vecmāmiņas (turpmāk – Iesniedzēja) par Dobeles novada Sociālā dienesta (turpmāk tekstā – Sociālais dienests) rīcību, pilnībā aizliedzot sazināties ar mazbērniem un tikties ar viņiem Sociālā dienesta Atbalsta centrā ģimenēm (turpmāk – Atbalsta centrs). Iesniedzējas mazbērni Atbalsta centrā bija ievietoti valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojumā bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām (turpmāk – Pakalpojums).

Sākotnējā informācija liecināja par bērnu un arī viņu vecvecāka tiesību uz ģimenes un privāto dzīvi iespējamu pārkāpumu, tādēļ Tiesībsarga birojs nekavējoties sadarbojās ar Bērnu aizsardzības centru pārkāpuma novēršanai. Starpinstitūciju (Tiesībsarga birojs, Bērnu aizsardzības centrs, Dobeles novada bāriņtiesa, Dobeles novada Sociālais dienests) sadarbības rezultātā vecvecākam un bērniem noteiktais tiesību ierobežojums vairs netika piemērots, nodrošinot tikšanos un saziņu, ņemot vērā bērnu dienas režīmu un apmeklējumu kārtību sociālās rehabilitācijas pakalpojumā. Bērnu un vecvecāka tiesību uz ģimenes un privāto dzīvi pārkāpums tika novērsts.

Pirms vēršanās Tiesībsarga birojā Iesniedzēja savu mazbērnu un savu tiesību aizsardzībai bija uzsākusi izmantot tiesību aizsardzības mehānismu– vērsusies Atbalsta centrā un Sociālajā dienestā informācijas iegūšanai par piemērotajiem aizliegumiem un to atcelšanu.

Iesniedzējas sniegtā informācija un iestāžu starpinstitūciju sanāksmē paustie viedokļi pirmšķietami norādīja uz iespējamiem trūkumiem tiesību aktos un to piemērošanā praksē, tādēļ ierosināta pārbaudes lieta.

Tiesībsarga funkcija ir veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību, sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un atbilstoši labas pārvaldības principam. Tiesībsarga kompetencē ir pārliecināties, vai valstī ir izveidots tiesību aizsardzības mehānisms un vai tas darbojas efektīvi.[1]

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.[2] panta 2. un 3. punktā noteikto tiesībsargs izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem un iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

Vispusīgai situācijas izpratnei saņemta informācija no Dobeles novada bāriņtiesas (turpmāk – Bāriņtiesa), Sociālā dienesta un Labklājības ministrijas. Iesniedzēja sniegusi informāciju par iestāžu un amatpersonu rīcību un pieņemtajiem lēmumiem, viņai izmantojot savu tiesību aizsardzības mehānismu par Sociālais dienesta rīcību, sākotnēji pilnībā aizliedzot vecvecāka tiesības sazināties ar mazbērniem un tikties ar viņiem Sociālā dienesta Atbalsta centrā, bērniem saņemot Pakalpojumu.

Izvērtējot pārbaudes lietā esošos dokumentus un informāciju kopsakarā ar tiesisko regulējumu, konstatējams sekojošais.

[1] Pārbaudes lietā konstatētie faktiskie apstākļi

Saskaņā ar tiesas nolemto Iesniedzējas mazbērni (11 un 13 gadi) dzīvoja kopā ar tēvu. 16.01.2025. tiesa pieņēma lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, nosakot tēvam šādus pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus: aizliegumu satikties ar bērniem un uzturēt ar viņiem fizisku vai vizuālu saskari un, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar viņiem. 16.01.2025., pamatojoties uz tiesas lēmumu, Bāriņtiesas locekle pieņēma vienpersonisku lēmumu par bērnu aizgādības tiesību pārtraukšanu abiem vecākiem un bērnu ievietošanu Atbalsta centrā. Vecāku dzīvesvietu bāriņtiesas lēma neatjaunot vecākiem aizgādības tiesības. Arī bērnu mātei tiesa piemēroja pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus attiecībā uz bērniem.

[1] Tiesībsarga likums, 11. pants.

Sociālā dienesta Atbalsta centrs īsteno valsts deleģētu pakalpojumu bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām. No 16.01.2025. bērni Atbalsta centrā saņēma 30 dienu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kā vardarbībā cietuši bērni pēc emocionālās vardarbības ģimenē. Pakalpojumu bērniem piešķīra Sociālais dienests.

18.01.2025. Iesniedzēja vēlējusies apciemot savus mazdēlus Atbalsta centrā, bet tā darbiniece tikšanos ar bērniem atteikusi. Darbiniece atteikumu nav pamatojusi, atteikusi to apspriest un skaidrot, kādēļ viņas mazdēliem neatļauj izmantot telefonus. Teikusi, ka jāvēršas Bāriņtiesā.

20.01.2025. Bāriņtiesas locekle Iesniedzējai skaidrojusi, ka, Bāriņtiesai sazinoties ar Atbalsta centru, sniegta atbilde, ka bērnus neviens nevar satikt tiesas lēmuma dēļ un arī gripas epidēmijas dēļ un ka bērnu rehabilitācijas laikā vispār nebūtu labi iejaukties. Vēlāk, tajā pašā dienā, Iesniedzēja devusies uz Atbalsta centru, bet tikšanās ar mazbērniem viņai atkal atteikta.

22.01.2025. starpinstitucionālajā sanāksmē Atbalsta centrs nenoliedza, ka vecvecāka saskarsme un saziņa ir ierobežota, jo tēvam ir noteikti pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļi un tikšanās ar vecvecāku laikā tas var netikt ievērots. Pēc sanāksmes nolemts par telefoniskās saziņas atjaunošanu bērniem.

23.01.2025. Atbalsta centrs Iesniedzējai sniedzis rakstisku skaidrojumu par turpmākās saziņas iespējām ar mazbērniem.

Iesniedzēja izmantoja savas tiesības un par viņai noteiktajiem ierobežojumiem saskarsmei ar mazbērniem veica darbības tiesību aizsardzībai – vērsās Atbalsta centrā, Sociālajā dienestā, Pašvaldībā un Administratīvajā tiesā.

[2] Tiesiskais regulējums par saskarsmes ierobežošanu no ģimenes šķirtiem bērniem

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants paredz ikviena tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Sabiedriskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumos, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts drošības, sabiedriskās kārtības vai valsts labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāli, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību konvencijas 16. pants noteic, ka nav pieļaujams, ka patvaļīgi vai nelikumīgi tiek pārkāpta bērnu privātās dzīves, ģimenes, mājokļa vai korespondences neaizskaramība. Bērniem ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādiem pārkāpumiem vai aizskārumu. Savukārt 19. pantā noteikts dalībvalstu pienākums veikt visus attiecīgos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītošanas pasākumus, lai ikvienu bērnu aizsargātu pret fizisku vai psiholoģisku vardarbību, miesas bojājumiem vai nežēlīgu, nevērīgu vai nolaidīgu izturēšanos.

Saskaņā ar Civillikuma 181. panta trešo daļu bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, ja tas atbilst bērna interesēm (saskarsmes tiesība).

[2.1] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33. panta pirmajā daļā noteikts, ka bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas: 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai; 2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem. 33. panta otrajā daļā noteikts, ja ir šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi, **bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi**, **var** atteikties paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu vai **pieņemt lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu**. 33. panta trešajā daļā noteikts, ka lēmumu par atteikumu paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu un lēmumu par personisku attiecību un tiešu kontaktu uzturēšanas tiesību ierobežošanu ieinteresētās personas var pārsūdzēt tiesā likumā noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniegšana tiesā neaptur minēto lēmumu darbību.

[2.2] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.[1] daļā noteikts, **ja bērns no ģimenes tiek šķirts** sakarā ar šā panta pirmās daļas 1. punktā minētajiem apstākļiem[2] **un vēl nav pieņemts lēmums par viņa ārpusģimenes aprūpi**, bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai **sociālās rehabilitācijas iestāde var aizliegt** bērna vecākiem, kā arī brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, **satikties ar bērnu**, ja tikšanās ar konkrēto personu: 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai; 2) rada draudus bērnam vai

[2] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta pirmās daļas 1. punkts - Bērnu var šķirt no ģimenes, ja: 1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ.

citiem šajā daļā minētajās iestādēs esošajiem bērniem. 27. panta 4.[2] daļa paredz, ka policija lēmumu par atteikšanos paziņot bērna atrašanās vietu un bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai **sociālās rehabilitācijas iestāde lēmumu par aizliegumu satikties ar bērnu var paziņot mutvārdos**. **Minētos lēmumus var lūgt noformēt rakstveidā, kā arī pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā**. Lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā darbību.

[2.3] Administratīvā procesa likuma 69. panta otrajā daļā noteikts, ja administratīvais akts izdots citādi, nevis rakstveidā, procesa dalībniekam ir tiesības viena mēneša laikā pieprasīt, lai iestāde to noformē rakstveidā atbilstoši 67. panta prasībām. Iestāde šo administratīvo aktu noformē 14 dienu laikā pēc attiecīgā pieprasījuma saņemšanas un paziņo to adresātam Paziņošanas likumā noteiktajā kārtībā. Apstrīdēšanas termiņš sākas pēc šā akta vai atteikuma paziņošanas. 69. panta trešajā daļā noteikts, ja administratīvais akts līdz pieprasījuma iesniegšanai ir zaudējis spēku, iestāde to izsniedz: 1) ja adresātam tas nepieciešams savu vai citas privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu aizsardzībai; 2) atlīdzinājuma pieprasīšanai saskaņā ar šā likuma 8. nodaļas noteikumiem; 3) lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos.

[3] Lēmuma par saskarsmes ierobežojumu bērniem ar vecvecāku saņemšana un pārsūdzēšana

[3.1] Iesniedzēja izmantoja savas tiesības un par viņai noteiktajiem ierobežojumiem saskarsmei ar mazbērniem 21.02.2025. ar iesniegumu vērsās Atbalsta centrā, lai saņemtu rakstiski noformētu mutvārdos paziņoto lēmumu.

24.02.2025. Sociālais dienests iesniedzējai atbildēja[3], ka, 16.02.2025. uzņemot Atbalsta centrā viņas mazbērnus, Centrs ievēroja likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumu, kurā noteikts aizliegums, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar bērniem. Atbalsta centrs nepilda lēmējinstitūcijas funkcijas. Noskaidrojot bērnu radinieku identitāti, saskarsme tika ļauta saskaņā ar Centra ,,Iekšējās kārtības noteikumiem apmeklētājiem" un "Tālruņa lietošanas noteikumiem bērniem".

Iesniedzēja izmantoja savas tiesības un 06.03.2025. Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu namā (turpmāk - Administratīvā rajona tiesa) iesniedza pieteikumu, kurā lūgts: 1) atzīt Atbalsta centra faktisko rīcību par prettiesisku; 2) uzdot par pienākumu Dobeles novada pašvaldībai sniegt atlīdzinājumu pieteicējai par smagu nemantisko kaitējumu 10 000 eiro apmērā. Pieteikumā norādīts, ka pieteicēja apstrīd Atbalsta centra faktisko rīcību, prettiesiski ierobežojot un būtiski aizskarot

[3] Dobeles novada sociālā dienesta 2025. gada 24. februāra vēstule Nr.1.5./2025/385.

pieteicējas un mazbērnu tiesības, liedzot saskarsmi un sazināšanos un liedzot mazbērniem saziņu, neizsniedzot pieņemtos lēmumus pieteicējai rakstveidā kā administratīvos aktus.

Administratīvā rajona tiesa 11.03.2025. pieņēma lēmumu atstāt bez virzības iesniedzējas pieteikumu, nosakot termiņu līdz 11.04.2025. trūkumu novēršanai – pierādījumu, kas apstiprina lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošanu, iesniegšanai tiesā.

Administratīvā rajona tiesa lēmumu pamatojusi ar Administratīvā procesa likuma 187. panta pirmās daļas 2. punktu, ka pieteikumam pievienojami dokumenti, kas apstiprina lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošanu. Saskaņā ar Dobeles novada pašvaldības (turpmāk – Pašvaldība) nolikuma 11.5.3.1. apakšpunktu Atbalsta centrs ir Sociālā dienesta struktūrvienība. Savukārt saskaņā ar Sociālā dienesta nolikuma 23. un 24. punktu dienesta darbinieku, dienesta pakļautības iestāžu izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību privātpersona var apstrīdēt dienesta vadītājam. Dienesta vadītāja izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību privātpersona var apstrīdēt pašvaldībā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. No pieteikuma materiāliem nav konstatējams, ka pieteicēja būtu apstrīdējusi Atbalsta centra faktisko rīcību Sociālā dienesta vadītājam.

Iesniedzēja 18.03.2025. ar iesniegumu vērsās Pašvaldībā. Iesniedzēja lūgusi elektroniski nosūtīt viņai Sociālā dienesta mutiski pieņemtos lēmumus, noformētus rakstiski, ar kuriem sākotnēji tika liegta viņas un mazbērnu gan klātienes, gan attālināta saskarsme un mazbērniem tika liegts izmantot savus telefonus. Minētais ir nepieciešams iesniedzējas un mazbērnu tiesisko interešu aizsardzībai.

Uz minēto iesniegumu 04.04.2025. Sociālais dienests atbildēja[4], ka 16.01.2025. Atbalsta centrā saņemts Bāriņtiesas locekles iesniegums par bērnu uzņemšanu Centrā. Pamatojoties uz Bāriņtiesas locekles norādīto un 16.01.2025. Zemgales rajona tiesas lēmumā noteikto "(..) noteikts aizliegums (..), izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar bērniem", Atbalsta centrā tika ierobežota bērnu saskarsme ar piederīgajiem, lai nepakļautu bērnus iespējamai nelabvēlīgai ietekmei. Centrs nepilda lēmējinstitūcijas funkcijas, tādejādi nepieņem un neizsniedz lēmumu izrakstus.

Iesniedzēja 14.04.2025. vērsusies Pašvaldībā ar diviem iesniegumiem: 1) par to, ka uz 18.03.2025. iesniegumu nav saņēmusi atbildi no Pašvaldības; 2) ka Sociālais dienests ir rīkojies pretlikumīgi un atbilde uz Iesniedzējas 18.03.2025. iesniegumu ir nepieciešama tieši no Dobeles novada domes.

[4] Dobeles novada sociālā dienesta 2025. gada 4. aprīļa vēstule Nr. 1.5./2025/632.

Pašvaldība 16.04.2025. atbildēja[5], ka Iesniedzējas 18.03.2025. iesniegums pēc satura bija informācijas pieprasījums. Ievērojot to, ka Pašvaldības rīcībā nebija iesniegumā minētās informācijas, tā iesniegumu pārsūtīja pēc piekritības Sociālajam dienestam atbildes sniegšanai. Savukārt otrajā 14.04.2025. iesniegumā iesniedzēja norādījusi, ka Sociālais dienests ir rīkojies pretlikumīgi un atbilde uz iesniedzējas 18.03.2025. iesniegumu ir nepieciešama tieši no Dobeles novada domes. Tā kā iesniegumā nav minēts, kā tieši izpaužas Sociālā dienesta "pretlikumīgā" rīcība, Pašvaldība lūgusi konkretizēt iesniegumu, norādot, kā iesniedzējas izpratnē tā izpaužas.

25.03.2025. pieteicēja vērsās ar iesniegumu Administratīvajā rajona tiesā, norādot, ka 18.03.2025. vērsās ar iesniegumu Pašvaldības domē. Atbildes uz iesniegumu sniegšanas termiņš saskaņā ar Iesniegumu likuma 5. panta trešo daļu (redakcijā līdz 01.03.2026.) ir viens mēnesis no iesnieguma saņemšanas, tādēļ lūdza tiesu pagarināt termiņu trūkumu novēršanai vismaz līdz 21.04.2025.

14.04.2025. Administratīvā rajona tiesa nolēmusi atteikt pagarināt procesuālo termiņu tiesneša 11.03.2025. lēmumā noteikto trūkumu novēršanai – pierādījumu, kas apstiprina lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošanu, iesniegšanai tiesā; atteikts pieņemt iesniedzējas pieteikumu. Tiesnesis konstatējis, ka 11.03.2025. lēmumā noteiktajā termiņā trūkumi netika novērsti. Tiesnesis konstatējis, ka no pieteicējas 18.03.2025. iesnieguma domei neizriet, ka viņa būtu apstrīdējusi Atbalsta centra faktisko rīcību Sociālā dienesta vadītājam. Atsaucoties uz Administratīvā procesa likuma 191. panta pirmās daļas 5. punktu, tiesnesis atzinis, ka pieteikumu ir jāatsaka pieņemt, jo nav ievērota lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība. Lēmumu varēja pārsūdzēt Administratīvajai apgabaltiesai 14 dienu laikā no lēmuma saņemšanas dienas. Iesniedzēja neizmantoja savas tiesības pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesas 14.04.2025. lēmumu.

30.04.2025. iesniedzēja vērsusies ar iesniegumu Pašvaldībā par Atbalsta centra faktisko rīcību, prettiesiski ierobežojot un būtiski aizskarot iesniedzējas un bērnu tiesības, liedzot viņai un bērniem saskarsmi un sazināšanos un liedzot bērniem saziņu, kā arī neizsniedzot iesniedzējai pieņemtos lēmumus rakstveidā kā administratīvos aktus. Sūdzībā iesniedzēja lūdz atzīt Atbalsta centra faktisko rīcību par prettiesisku un sniegt iesniedzējai atlīdzinājumu par smagu nemantisko kaitējumu 10 000 eiro apmērā.

Pašvaldība 30.05.2025. atbildējusi[6], ka Pašvaldības rīcībā nav pietiekamas informācijas objektīvai un tiesiskai sūdzības izskatīšanai, nepieciešams papildu laiks informācijas pieprasīšanai un izvērtēšanai.

[5] Dobeles novada pašvaldības 2025. gada 16. aprīļa vēstule Nr. 2.5/2025/1492.
[6] Dobeles novada pašvaldības 2025. gada 30. maija vēstule Nr.2.5/2025/2096.

Līdz ar to pieņemams lēmums par administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanu. Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64. panta otro daļu Pašvaldības domes priekšsēdētājs nolēmis pagarināt administratīvā akta izdošanas termiņu līdz 30.08.2025.

28.08.2025. Dome nolēmusi atzīt par tiesisku Sociālā dienesta Sociālo pakalpojumu nodaļas struktūrvienības Atbalsta centrs ģimenēm faktisko rīcību, liedzot iesniedzējai līdz 22.01.2025. saskarsmi un sazināšanos ar mazdēliem, un atzīt par tiesisku 24.02.2025. Sociālā dienesta vēstuli Nr. 1.5./2025/385 "Par saskarsmi Atbalsta centrā ģimenēm"; noraidīt pilnībā iesniedzējas 30.04.2025. sūdzību kā nepamatotu; noraidīt pilnībā prasību atlīdzināt nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu 10 000 eiro apmērā par iesniedzējai nodarīto smagu nemantisko kaitējumu.

06.10.2025. Administratīvajā rajona tiesā saņemts iesniedzējas pieteikums par Atbalsta centra faktiskās rīcības 2025. gada 18. un 20. janvārī saistībā ar iesniedzējas un viņas mazbērnu tiesību prettiesisku ierobežošanu un būtisku aizskārumu, liedzot saskarsmi un sazināšanos ar bērniem, kā arī neizsniedzot rakstveidā pieņemtos lēmumus kā administratīvos aktus, atzīšanu par prettiesisku, kā arī nemantiskā kaitējuma 10 000 eiro atlīdzināšanu.

Ar 26.06.2026. spriedumu Administratīvā rajona tiesa atzinusi par prettiesisku Atbalsta centra faktisko rīcību, uzlikusi par pienākumu Dobeles novada pašvaldībai mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas atlīdzināt iesniedzējai nemantisko kaitējumu 100 (viens simts) eiro apmērā. Minētais tiesas spriedums nav stājies spēkā, jo saņemtas pieteicējas un Pašvaldības apelācijas sūdzības. 28.07.2026. lieta saņemta Administratīvajā apgabaltiesā.

[4] Tiesiskais regulējums par faktiskās rīcības un lēmuma pārsūdzības kārtību Pakalpojumā

Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta $1.^{2}$ daļu valsts nodrošina vardarbības rezultātā cietušo bērnu sociālo rehabilitāciju. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta $2.^{1}$ daļa noteic, ka valsts ir deleģējusi iepriekš minētos pakalpojumus nodrošināt Latvijas Bērnu fondam, organizējot sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu un sniedzot tos tādos nodibinājumos, no kuru dibinātājiem vismaz viens ir Latvijas Bērnu fonds. Ja nepieciešams, Latvijas Bērnu fonds izvēlas arī citus pakalpojumu sniedzējus publiskos iepirkumus regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Ministru kabinets nosaka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta $2.^{1}$ daļā paredzēto pienākumu izpildes nosacījumus un kārtību.

Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumi Nr. 1613 "Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām" (turpmāk – Noteikumi Nr. 1613) nosaka kārtību, kādā par valsts budžeta līdzekļiem sniedz nepieciešamo palīdzību bērnam, tai skaitā

kārtību, kādā nodibinājums "Latvijas Bērnu fonds" organizē sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu un šī valsts deleģētā uzdevuma izpildes nosacījumus. Noteikumu Nr. 1613 14. punktā noteikts, ka Labklājības ministrija slēdz ar Latvijas Bērnu fondu deleģēšanas līgumu par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanu. Līgumā iekļauj sociālās rehabilitācijas pakalpojumu finansēšanas nosacījumus, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanas pārraudzības un informācijas aprites kārtību, finanšu un statistikas pārskatu sniegšanas noteikumus un citus pakalpojumu sniegšanai būtiskus noteikumus.

Noteikumu Nr. 1613 15. punktā ir noteikts, ka pašvaldības sociālā dienesta lēmumu var apstrīdēt novada vai republikas pilsētas domē. Novada vai republikas pilsētas domes lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Noteikumi neparedz kārtību, kādā var apstrīdēt Latvijas Bērnu fonda lēmumus (Noteikumu Nr. 1613 9. punkts) un valsts deleģētā pakalpojuma sniedzēju lēmumus un faktisko rīcību.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17.[1] panta pirmā daļa paredz, ka tiešās pārvaldes iestāžu, valsts kapitālsabiedrību vai šā likuma 13. panta 2.[1] daļā noteikto personu kā sociālo pakalpojumu sniedzēju izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību var apstrīdēt Labklājības ministrijā, bet tās lēmumus pārsūdzēt tiesā, ja likumā vai Ministru kabineta noteikumos nav noteikts citādi. Panta otrajā daļā noteikts, ka pašvaldību un to institūciju kā sociālo pakalpojumu vai sociālās palīdzības sniedzēju izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību var apstrīdēt atbilstoši Pašvaldību likumam. Pašvaldības sociālā dienesta lēmuma par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu bērnam, kurš ir cietis no prettiesiskām darbībām, apstrīdēšana vai pārsūdzēšana neaptur tā darbību. Panta trešajā daļā noteikts, ka Labklājības ministrijas amatpersonu izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību var apstrīdēt, vēršoties pie Labklājības ministrijas valsts sekretāra, bet viņa lēmumus pārsūdzēt tiesā.

[5] Faktiskās rīcības un lēmuma pārsūdzības kārtības Pakalpojumā piemērošana praksē

Atbilstoši publiski pieejamajai informācijai[7] Latvijas Bērnu fondam valsts deleģēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošina šādi sociālo pakalpojumu sniedzēji (turpmāk – krīzes centri) :

1) Nodibinājums “Zantes ģimeņu atbalsta centrs”,
2) Nodibinājums “Allažu Bērnu un ģimeņu atbalsta centrs”,
3) Nodibinājums “Latgales Reģionālais atbalsta centrs Rasas pērles”,
4) Nodibinājums “Centrs Valdardze”,

[7] Nodibinājums “Latvijas Bērnu fonds”.

5) Biedrība "Krīzes centrs ģimenēm ar bērniem "Paspārne"",
6) Dobeles novada Sociālā dienesta Sociālo pakalpojumu centrs.

Tātad arī Latvijas Bērnu fondam valsts deleģētā pakalpojuma ietvaros sociālā pakalpojuma sniedzējiem ir tiesības pieņemt lēmumu aizliegt saskarsmi bērnam ar viņam tuviem cilvēkiem. Šādas tiesības pakalpojuma sniedzējiem ir attiecībā uz bērniem, kuri ir šķirti no ģimenes un vēl nav pieņemts lēmums par viņu ārpusģimenes aprūpi[8]. Minētais lēmums ir būtisks gan bērna, gan viņa ģimenes locekļu – tuvu cilvēku - tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojums, tādēļ tāda aizlieguma piemērošana ir rūpīgi jāizvērtē un jāparedz kārtība, kādā tiek izvērtēts lēmuma tiesiskums. Turklāt praksē pakalpojuma sniedzēji ne vienmēr ierobežo saskarsmi bērnam ar viņam tuviem cilvēkiem, pieņemot lēmumu, bet gan ar faktisko rīcību - nepieļaujot bērna un tuvinieku kontaktēšanos un tikšanos.

Tiesībsarga birojs lūdza Labklājības ministrijas viedokli par Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 17.[1] panta pirmās, otrās un trešās daļas piemērošanu praksē attiecībā uz šā likuma 13. panta 2.[1] daļā noteikto personu kā sociālo pakalpojumu sniedzēju izdoto administratīvo aktu vai faktiskās rīcības apstrīdēšanas kārtību. Proti, par Latvijas Bērnu fondam valsts deleģētā pakalpojuma katra pakalpojuma sniedzēja izdoto administratīvo aktu vai faktiskās rīcības apstrīdēšanas kārtību, tai skaitā arī attiecībā uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.[1] un 4.[2] daļā noteikto.

[5.1] Labklājības ministrijas viedoklis

Ministrija informēja[9], ka, lai iegūtu plašāku informāciju, 28.03.2025. martā sanāksmē ar krīzes centriem noskaidroja, ka Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.[1] daļā ietverto aizliegumu satikties ar bērnu, ja tikšanās kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai vai rada draudus bērnam vai citiem iestādē esošajiem bērniem, praksē piemēro tikai gadījumos, lai nodrošinātu bērnu labāko interešu aizsardzību. Aizliegums satikties ar bērnu tiek īstenots, ja pastāv aizdomas, ka var tikt nopietni apdraudēta bērna vai citu krīzes centrā esošo bērnu dzīvība, veselība vai attīstība vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu. Šie lēmumi tiek pieņemti izņēmuma gadījumos, kad pastāv iepriekš minētā apdraudējuma risks.

Saskaņā ar Latvijas Bērnu fonda sniegto informāciju kopš 2010. gada krīzes centros ir pieņemti divi lēmumi par aizliegumu tikties ar bērnu. Līdz šim fonds nav saņēmis iesniegumus par faktiskās rīcības

[8] Bērnu tiesību aizsardzības likums, 27. panta 4.[1] daļa.
[9] Labklājības ministrijas 2025. gada 22. aprīļa vēstule Nr. 33-1-0402/615.

apstrīdēšanu, kas veikta atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.[1] daļai. Arī ministrija nav saņēmusi šādus apstrīdēšanas iesniegumus.

Kā iepriekš minētajā sanāksmē norādīja krīzes centri, lēmums par aizliegumu tikties ar bērnu tiek paziņots mutvārdos un īstenots kā faktiskā rīcība. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 91. panta pirmajā daļā noteiktajam faktisko rīcību iespējams apstrīdēt, vēršoties iestādē ar iesniegumu par iestādes nodoma mainīšanu attiecībā uz šo faktisko rīcību, proti, persona, kuras tiesības ir aizskartas, var vērsties krīzes centrā ar iesniegumu, apstrīdot lēmumu. Administratīvā procesa likuma 91. panta otrajā daļā noteikts, ka iestāde iesniegumu izskata un izvērtē pirms faktiskās rīcības veikšanas vai, ja tas iespējams, pirms tās pabeigšanas. Savu lēmumu iestāde paziņo vispārējā kārtībā. Privātpersona var apstrīdēt un pārsūdzēt šo iestādes lēmumu kā administratīvo aktu. Administratīvais akts atbilstoši Administratīvā procesa likuma 81. pantā minētajam apstrīdams augstākā iestādē, šajā gadījumā - fondā. Pēc apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas fonda pieņemto lēmumu ir iespējams pārsūdzēt tiesā. Ņemot vērā Administratīvā procesa likuma normas, tiek nodrošināta tiesiskā aizsardzība personām, kuru tiesības ir aizskartas, vienlaikus saglabājot iespēju operatīvi reaģēt bērna un citu krīzes centrā esošo bērnu labāko interešu un drošības nodrošināšanai. Tādējādi tiek ievērots līdzsvars starp personas tiesisko aizsardzību un bērna labāko interešu ievērošanu, kas ir prioritāte.

Ministrijas ieskatā faktiskās rīcības apstrīdēšanas un pārsūdzības kārtība normatīvajā regulējumā ir skaidri atrunāta. Vienlaikus šī kārtība saglabā iespēju operatīvi reaģēt situācijās, kurās ir apdraudēta bērna veselība, attīstība vai drošība, nodrošinot bērna labākās intereses. Ministrija turpinās sekot līdzi šīs kārtības piemērošanai praksē un sniegs nepieciešamo atbalstu sociālo pakalpojumu sniedzējiem, lai nodrošinātu gan bērnu drošību, gan tiesību ievērošanu sociālās rehabilitācijas jomā.

Pēc Labklājības ministrijas atbildes saņemšanas Tiesībsarga birojs aicināja ministriju uz tikšanos par tās viedokli par valstī noteiktā tiesību aizsardzības mehānisma piemērošanu praksē.

Pēc sanāksmes Labklājības ministrija sniedza papildinājumu viedoklim, informējot[10], ka ir šo jautājumu sākusi vērtēt plašāk un padziļinātāk, izvērtējot saskarsmes apstākļus dažādos aspektos un iespējamās praktiskās situācijas. Ministrija sadarbībā ar Bērnu aizsardzības centru ir uzsākusi darbu pie algoritma izstrādes un skaidrojošā materiāla sagatavošanas, lai nodrošinātu vienotu praksi krīzes centros bērna labāko interešu ievērošanai. Algoritma mērķis ir sniegt krīzes centriem skaidras vadlīnijas rīcībai situācijās, kurās bērna veselība un dzīvība var tikt apdraudēta vai vecāku, likumisko pārstāvju, tuvu personu rīcība var kaitēt rehabilitācijas procesam.

[10] Labklājības ministrijas 2025. gada 4. jūnija vēstule Nr. 33-1-0402/1852.

Ministrija solīja organizēt diskusiju, lai vienotos par kopīgu redzējumu atbilstoši esošajam tiesiskajam regulējumam, kā arī nepieciešamības gadījumā diskutētu par iespējamām izmaiņām tiesību aktos, lai darbības attiecībā uz bērna labāko interešu nodrošināšanu būtu skaidri un nepārprotami noteiktas un piemērotas.

[6] Secinājumi

[1] Bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde ir tiesīga pieņemt lēmumu par aizliegumu satikties ar bērnu tikai tajā situācijā, kad vēl nav pieņemts lēmums par bērna ārpusģimenes aprūpi.[11] Tiesiskais regulējums neparedz tiesības Pakalpojuma sniedzējiem pieņemt lēmumu attiecībā uz visiem bērniem, kas saņem Pakalpojumu, ja saskarsme kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai vai rada draudus iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.

[2] Bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde ir tiesīga pieņemt lēmumu par **aizliegumu** satikties ar bērnu[12]. Iestādēm nav tiesību noteikt mazāk ierobežojošus saskarsmes tiesības ierobežojumus, t.i., saskarsmes tiesību **ierobežot,** piemēram, nosakot, ka ar bērnu drīkst tikties tikai iestādes darbinieka klātbūtnē.

[3] Bāriņtiesas kompetencē nav lēmuma pieņemšana par saskarsmes tiesības ierobežošanu, ja bērns šķirts no ģimenes un **vēl nav pieņemts lēmums par bērna ārpusģimenes aprūpi**. Šādā situācijā lēmumu ir tiesīga pieņemt bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde. Bāriņtiesai ir tiesības pieņemt koleģiālu[13] lēmumu par saskarsmes tiesības ierobežošanu, ja bērns jau ir ārpusģimenes aprūpē.

[4] Saskarsmes ierobežojumus bērna apdraudējuma gadījumā bāriņtiesa nav tiesīga noteikt ar vienpersonisku lēmumu[14], tas ir – nekavējoties – un paziņot to mutvārdos, rakstveida lēmumu sagatavojot 24 stundu laikā. Likumdevējs tādas tiesības bāriņtiesai ir paredzējis tikai attiecībā uz nolēmuma par bērna atgriešanos valstī, kurā ir viņa dzīvesvieta, piespiedu izpildi[15]. Proti, vienpersonisku lēmumu par aizliegumu satikties ar bērnu, kamēr tas uzturas krīzes centrā vai citos drošos apstākļos, bāriņtiesa var pieņemt, ja personas var apdraudēt nolēmuma piespiedu izpildi un bērna sagatavošanu nogādāšanai atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta. Tātad jurisdikcijas aizsardzības nolūkā bāriņtiesai ir tiesības ar vienpersonisku lēmumu ierobežot saskarsmes tiesības īstenošanu, bet bērna tiesību aizsardzībai, ja saskarsme kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai

[11] Bērnu tiesību aizsardzības likums, 27. panta 4.[1] daļa.
[12] Bērnu tiesību aizsardzības likums, 27. panta 4.[1] daļa.
[13] Bāriņtiesu likums, 48. panta pirmā daļa.
[14] Bāriņtiesu likums, 23. panta pirmā daļa.
[15] Bāriņtiesu likums, 23. panta 1.[1] daļa.

vai rada draudus iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem, bāriņtiesai šādu tiesību pieņemt vienpersonisku lēmumu nav.

[5] Bāriņtiesa vienpersonisku lēmumu pieņem mutvārdos un 24 stundu laikā noformē rakstveidā.[16] Savukārt bērnu aprūpes iestādei, izglītības iestādei, ārstniecības iestādei vai sociālās rehabilitācijas iestādei nav noteikta pienākuma sagatavot lēmumu rakstveidā, ja persona to pati nelūdz. Ja persona tādu lūgumu izsaka, tad lēmums rakstveidā ir jāsagatavo 14 dienu laikā.[17] Pienākuma sagatavot lēmumu rakstveidā neesība un 14 dienu termiņš nenodrošina efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu nepamatota saskarsmes aizlieguma gadījumā.

[6] Kārtība, kādā izvērtējams lēmuma par aizliegumu satikties ar bērnu valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojumā bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, tiesiskums, ir neskaidra. Arī Labklājības ministrija nav sniegusi nepārprotamu viedokli, kādā kārtībā lēmums ir apstrīdams un pārsūdzams. Pārbaudes lietā atspoguļotā situācija iepriekš minēto pierāda, jo Administratīvā rajona tiesa nav saskatījusi, ka lēmuma apstrīdēšana vispirms ir piekritīga Labklājības ministrijai[18]. Administratīvās rajona tiesas ieskatā ārpustiesas izskatīšanas kārtība konkrētajā gadījumā bija piekritīga Sociālajam dienestam un tad pašvaldībai. Jāatzīmē, ka līgumu par Pakalpojumu ar Latvijas Bērnu fondu ir noslēdzis Sociālais dienests nevis tā struktūrvienība Atbalsta centrs. Neskaidrā lēmuma apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība nenodrošina efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu nepamatota saskarsmes aizlieguma gadījumā.

[7] Pakalpojuma sniedzēju tīmekļvietnēs nav informācijas par darbinieku faktiskās rīcības un lēmumu, tostarp attiecībā uz satikšanās aizliegšanu bērnam un viņa vecākiem vai citām bērnam tuvām personām, apstrīdēšanas kārtību. Informācijas trūkums nenodrošina tiesību aizsardzības mehānisma efektīvu izmantošanu nepamatota saskarsmes aizlieguma gadījumā.

Pārbaudes lietu pabeidzu, konstatējot, ka:

1. **Esošais tiesiskais regulējums nenodrošina bērnu, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām un saņem valsts finansētu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā, tiesības uz drošu un emocionāli labvēlīgu vidi, pasargāšanu no vardarbības, gadījumos, ja saskarsme kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai, rada draudus sociālās rehabilitācijas iestādes darbiniekiem vai citiem bērniem.**

[16] Bāriņtiesu likums, 23. panta trešā daļa.
[17] Administratīvā procesa likums, 69. panta otrā daļa.
[18] Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, 17.[1] panta pirmā daļa

2. **Nav izstrādāts pietiekami skaidrs un efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms bērna un viņa tuvinieku tiesību uz ģimenes un privāto dzīvi nepamatota aizskāruma gadījumā.**

Ieteikumi

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.^{2} panta trešajā punktā noteiktajam sniedzu priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu:

1. Labklājības ministrijai un Tieslietu ministrijai, savstarpēji sadarbojoties:

1) Izstrādāt grozījumus tiesību normās, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām un saņem valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā, viņu pasargāšanai no saskarsmes ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, kad tas kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai, rada draudus darbiniekiem vai citiem bērniem. Regulējumam jāattiecas uz visiem bērniem neatkarīgi no tā, vai bērns ir šķirts no ģimenes, vai bāriņtiesa ir pieņēmusi vai vēl nav pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi.
2) Izstrādāt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.^{1} daļā, nosakot, ka bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde ir tiesīga ne tikai aizliegt satikties ar bērnu, bet arī ierobežot satikšanos ar bērnu, nosakot satikšanos darbinieku klātbūtnē.
3) Izstrādāt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.^{2} daļā, nosakot, ka policija lēmumu par atteikšanos paziņot bērna atrašanās vietu un bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde lēmumu par aizliegumu vai ierobežojumu satikties ar bērnu paziņo mutvārdos un 24 stundu laikā noformē rakstveidā, kā arī par to paziņo personām, uz kurām lēmums attiecas.
4) Izstrādāt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. panta 4.^{2} daļā, nosakot, ka lēmumu ieinteresētā persona var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

2. Labklājības ministrijai :

1) Līdz normatīvo aktu pilnveidošanai nodrošināt, ka valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojumā bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, netiek nepamatoti ierobežotas vai aizliegtas bērnu, viņu vecāku, kā arī brāļu, māsu, vecvecāku un personu, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, saskarsmes tiesības.
2) Nodrošināt, ka valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, sniedzēju tīmekļvietnēs ir iekļauta informācija par Bērnu tiesību

aizsardzības likuma 27. panta 4.[1] un 4.[2] daļas piemērošanu, kā arī par lēmuma pārsūdzēšanas kārtību. Minētā informācija ir būtiska bērnu drošības, tiesību sociālās rehabilitācijas jomā ievērošanai, bērnu, viņu vecāku un citu tuvu radinieku tiesību uz ģimenes un privāto dzīvi nodrošināšanai.

3) Izstrādāt vadlīnijas valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, sniedzējiem vienotas prakses ieviešanai un rīcībai situācijās, kurās bērna veselība, attīstība un drošība var tikt apdraudēta.

Lūdzu līdz **2026. gada 15. decembrim** informēt par rekomendāciju izpildi.

Ar cieņu

tiesībsardze Karina Palkova